

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเล่นเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างยิ่งต่อเด็กอนุบาล เนื่องจากการเล่นช่วยส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็ก Gestwicki (1999) กล่าวว่า การเล่นเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้เด็กได้พัฒนาทางสังคม อารมณ์ และสติปัญญา Bredekamp Copple (1997) กล่าวถึง ประโยชน์ของการเล่นว่า การเล่นช่วยเปิดโอกาสให้เด็กได้เข้าใจโลก ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การแสดงออก การควบคุมทางอารมณ์ และพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาของเด็ก เมื่อการเล่นมีความสำคัญต่อเด็กอนุบาล ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กอนุบาล จึงควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เล่น และการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเล่นของเด็ก ทั้งในด้านพื้นที่ในการเล่น วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเล่น เพื่อช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเล่นของเด็กอนุบาล ต้องคำนึงถึงธรรมชาติของเด็กอนุบาลที่มีความสนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ชอบสำรวจทดลองและสามารถเรียนรู้ได้ดีโดยผ่านประสบการณ์ตรง ซึ่ง Nunes (1995) ได้แบ่งการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับเด็กปฐมวัยออกเป็น 3 ประเภทคือ

- 1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพเป็นสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป ได้แก่ การออกแบบห้องน้ำให้อยู่ใกล้กับสนามเด็กเล่น การจัดให้มีอุปกรณ์และเครื่องเล่นต่างๆ ให้มีความแข็งแรงทนทาน ปลอดภัยรวมถึงการจัดพื้นที่ให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ตามความสนใจ
- 2) สภาพแวดล้อมทางด้านเวลา เป็นการกำหนดโครงสร้างตารางเวลา และระยะเวลาในการจัดกิจกรรมให้กับเด็กในแต่ละวัน เนื่องจากตารางเวลามีความสำคัญคือ ช่วยให้รู้ลำดับขั้นของการทำงานและการทำกิจกรรม ทำให้เด็กรู้สึกมั่นคงปลอดภัย และคาดการณ์ได้ว่าควรจะทำอะไรต่อไป และ
- 3) สภาพแวดล้อมทางด้านบุคคล คือ การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น สภาพแวดล้อมประเภทนี้ช่วยสร้างบรรยากาศให้รู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย และกล้าเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้กรมวิชาการ (2540) ได้กล่าวถึง ความสำคัญทางการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับเด็กอนุบาลออกเป็น 2 ลักษณะ คือสภาพแวดล้อมในห้องเรียน และสภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน ได้แก่ อาณาบริเวณรอบ ๆ โรงเรียน สนามเด็กเล็กเล่น ฯลฯ ที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กอนุบาล

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 กล่าวถึง ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายว่า เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ และ

กล้ามเนื้อเล็ก การเคลื่อนไหว การทรงตัว การประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อและระบบประสาท คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) กล่าวว่า พัฒนาการทางร่างกายเป็นพื้นฐานของสติปัญญา เนื่องจากการพัฒนาการของเด็กอนุบาลขึ้นอยู่กับการใช้ประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวของอวัยวะต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดการรับรู้ เพื่อนำกลับไปสู่การทำงานของระบบประสาทส่วนกลาง เกิดเป็นโครงสร้างทางสติปัญญาของเด็ก ดังนั้นกิจกรรมทางร่างกายจึงเป็นรากฐานที่สำคัญ ทำให้การจัดตารางกิจกรรม

ประจำวันต้องจัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวตามจินตนาการ

กิจกรรมกลางแจ้ง เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เคลื่อนไหวร่างกาย และประกอบกิจกรรมการเล่นต่าง ๆ ในที่โล่งแจ้ง กรณี คุรุรัตน์ (2535) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมกลางแจ้งเพื่อช่วยตอบสนองความต้องการพื้นฐานของเด็ก ส่งเสริมการเจริญเติบโตของกล้ามเนื้อใหญ่ เสริมสร้างสมรรถภาพกลไกต่าง ๆ ของร่างกาย เพื่อพัฒนาขนาดและโครงสร้างของร่างกายให้เป็นไปตามธรรมชาติ ซึ่งกิจกรรมกลางแจ้งมีหลายประเภท ได้แก่ การเล่นทราย การเล่นน้ำ การเล่นบทบาทสมมุติ การเล่นอุปกรณ์กีฬา เกมการละเล่น และการเล่นเครื่องเล่นสนามประเภทของการเล่นต่าง ๆ นี้สามารถจัดอยู่ในสนามเด็กเล่น เพราะเป็นสถานที่ที่เอื้อต่อการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ดังนั้นสนามเด็กเล่นจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ พื้นที่ในการเล่น พื้นผิวสนาม พื้นที่ในการปลูกต้นไม้ และเลี้ยงสัตว์ วัสดุอุปกรณ์ในการเล่น การส่งเสริมพัฒนาการ ความปลอดภัย ความสะอาด และบริเวณสำหรับทำกิจกรรมอื่น ๆ ได้แก่ กิจกรรมการเล่นบทบาทสมมุติ กิจกรรมศิลปะ กิจกรรมดนตรี (Butler, 1936) ดังนั้นการออกแบบสนามเด็กเล่นจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ Beaty (1996) ได้จำแนกสนามเด็กเล่นออกเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่ สนามเด็กเล่นในบ้าน สนามเด็กเล่นในโรงเรียน สนามเด็กเล่นสำหรับเด็กพิการ และสนามเด็กเล่นในที่สาธารณะ

การจัดสนามเด็กเล่นในประเทศไทยส่วนใหญ่จะอยู่ร่วมกับสวนสาธารณะของรัฐบาลและโรงเรียน ซึ่งปัจจุบันสนามเด็กเล่นเหล่านี้มักจะทรุดโทรม เนื่องจากไม่ได้รับการบำรุงรักษา ไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และไม่ถูกสุขลักษณะ ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุหลายประการ ได้แก่ การขาดความรู้ในการจัดสนามเด็กเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กของผู้รับผิดชอบด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย การขาดความเข้าใจในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของครู รวมทั้งการขาดความรู้เกี่ยวกับปลูกฝังนิสัยเด็กในการดูแลรักษาสนามเด็กเล่น (เอี่ยมพร วิสุมหามาย, 2533) นอกจากนี้ Senda (1992) กล่าวถึงลักษณะของการจัดสนามเด็กเล่นว่า การจัดสนามเด็กเล่นต้องมีการออกแบบพื้นที่

ในการใช้สนามเด็กเล่นทั้งในด้านขนาด วัสดุต่าง ๆ ที่ใช้ให้เหมาะสมกับจำนวนและพัฒนาการของเด็ก การเลือกเครื่องสนามต้องส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา มีความหลากหลายของเครื่องเล่น มีระบบการดูแลการใช้สนาม และการรักษาความปลอดภัยของสนามเด็กเล่น

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การบาดเจ็บจากเครื่องเล่นต่าง ๆ ในสนามเด็กเล่นเกิดจากอันตรายของกระดานลื่นร้อยละ 44 เกิดจากชิงช้าร้อยละ 33 การบาดเจ็บส่วนใหญ่จะพบที่แขนขา ใบหน้า และศีรษะ อาการบาดเจ็บรุนแรงที่พบ ได้แก่ การหักของกระดูกแขนหรือข้อมือ การตายจากการบาดเจ็บส่วนใหญ่เกิดจากการบาดเจ็บที่ศีรษะ การตีศีรษะของศีรษะและคอ ทำให้เกิดการกดทางเดินหายใจ และการตกทับของเครื่องเล่น คณะทำงานของมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) นำเสนอแนวทางการจัดทำสนามเด็กเล่นที่ปลอดภัย สรุปสาระสำคัญดังนี้

1. สนามเด็กเล่นจะต้องประกอบด้วยเครื่องเล่นที่ปลอดภัย และเหมาะสมกับอายุของเด็ก พื้นสนามที่สามารถดูดซับพลังงานลดการบาดเจ็บจากเครื่องเล่น มีการติดตั้งที่ถูกวิธี มีการตรวจสอบและบำรุงรักษา และมีผู้ดูแลขณะที่เด็กเล่น
2. มีการจัดหลักสูตรการอบรมการติดตั้งและตรวจสอบสนามเด็กเล่น
3. ผู้ผลิตควรมีคำแนะนำวิธีการเล่น ข้อจำกัด ข้อควรระวัง การติดตั้ง วิธีการบำรุงรักษา และมีบริการให้คำปรึกษาแนะนำ รวมทั้งการซ่อมแซมหลังการขาย

ศูนย์การวิจัยเพื่อสร้างเสริมความปลอดภัยและป้องกันการบาดเจ็บในเด็ก โรงพยาบาลรามาธิบดี ได้รวบรวมสถิติของอุบัติเหตุในระยะ 5 ปีที่ผ่านมาพบว่าในแต่ละปีมีเด็กที่บาดเจ็บจนต้องเข้ารับการรักษาที่ห้องฉุกเฉินในโรงเรียนพยาบาลปิยะ 34,747 คน ในจำนวนนี้มีผู้ป่วยหนัก 10% และมีผู้เสียชีวิต 2% โดยอายุเฉลี่ยของเด็กที่ประสบอุบัติเหตุอยู่ระหว่าง 5-9 ปี สาเหตุของอุบัติเหตุมาจากเครื่องเล่นตกทับตัวเด็ก เช่น ชิงช้าหลุดทับตัวเด็ก เครื่องเล่นสนามประเภทลูกโลก ล้มทับตัวเด็ก และการตกจากที่สูง เช่น การตกจากกระดานลื่นทำให้ศีรษะกระแทกพื้นเกิดอาการเลือดไหลในสมอง นอกจากนี้ยังพบว่าโรงเรียนอนุบาลในกรุงเทพมหานครมีปัญหาด้านความจำกัดของพื้นที่ ทำให้ผู้บริหารจำเป็นต้องสร้างอาคารเรียนเพิ่ม อันเป็นสาเหตุให้การจัดสนามเด็กเล่นในโรงเรียนมีความคับแคบ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2537)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดสนามเด็กเล่นในโรงเรียนอนุบาล กรุงเทพมหานคร เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับเป็นแนว

ทางการดำเนินการ การแก้ไขปัญหา รวมทั้งการปรับปรุงและพัฒนาการจัดสนามเด็กเล่นในโรงเรียนอนุบาลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดสนามเด็กเล่นในโรงเรียนอนุบาล กรุงเทพมหานคร ด้านการออกแบบพื้นที่ การเลือกเครื่องเล่นสนาม การใช้งานและการดูแลรักษาความปลอดภัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล กรุงเทพมหานคร
2. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดสนามเด็กเล่นในโรงเรียนอนุบาล กรุงเทพมหานคร ในด้านการออกแบบพื้นที่ การเลือกเครื่องเล่นสนาม การใช้งานและการดูแลรักษาความปลอดภัย

ข้อตกลงเบื้องต้น

ความแตกต่างของคุณสมบัติของผู้บริหารและครูอนุบาลในเรื่องอายุ เพศ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ไม่มีผลต่อการวิจัยในครั้งนี้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สภาพ หมายถึง ลักษณะและการปฏิบัติของโรงเรียนในปัจจุบันเกี่ยวกับการจัดสนามเด็กเล่น ทั้งในด้านออกแบบพื้นที่ การเลือกเล่นเครื่องเล่นสนาม และการใช้งานและการดูแลรักษาความปลอดภัย

ปัญหา หมายถึง อุปสรรคหรือเหตุขัดข้องต่าง ๆ ที่ไม่เอื้อต่อการจัดสนามเด็กเล่นในด้านการออกแบบพื้นที่ การเลือกสนามเด็กเล่น การใช้งานและการดูแลรักษาความปลอดภัย

การจัดสนามเด็กเล่น หมายถึง การสร้างพื้นที่สำหรับการเล่นสำหรับเด็กอนุบาล ในด้านการออกแบบพื้นที่ การเลือกเครื่องเล่นสนาม การใช้งานและการดูแลรักษาความปลอดภัย

การออกแบบพื้นที่ หมายถึง การออกแบบขนาด ที่ตั้ง องค์ประกอบ และชนิดของพื้นสนาม ในสนามเด็กเล่น

การเลือกเครื่องเล่นสนาม หมายถึง การเลือกเครื่องเล่นที่เหมาะสมกับการส่งเสริมพัฒนาการและความปลอดภัยของเด็กวัยอนุบาล

การใช้งานและการดูแลรักษาความปลอดภัย หมายถึง การใช้สนามตามลักษณะของเครื่องเล่นสนาม กิจกรรมเสริมประสบการณ์ และการดูแลรักษาสนามเด็กเล่น

โรงเรียนอนุบาล หมายถึง สถานศึกษาที่มีการเปิดสอนในระดับชั้นอนุบาลสำหรับเด็กช่วงอายุ 3-6 ปี ในกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร และสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ที่รับผิดชอบการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาล ซึ่งเป็นผู้รับใบอนุญาต หรือผู้จัดการ หรือครูใหญ่ หรือผู้ที่ทำหน้าที่วางแผนและออกแบบการจัดสนามเด็กเล่น

ครูอนุบาล หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่สอนเด็กอนุบาลหรือประจำชั้นระดับอนุบาล ในโรงเรียนอนุบาล กรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

1. ได้แนวทางการปรับปรุงแก้ไขการจัดสนามเด็กเล่นในโรงเรียนอนุบาลสำหรับผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง
2. ได้แนวทางให้กับองค์กรของรัฐในการสร้างมาตรฐานการจัดสนามเด็กเล่นสำหรับเด็กอนุบาล